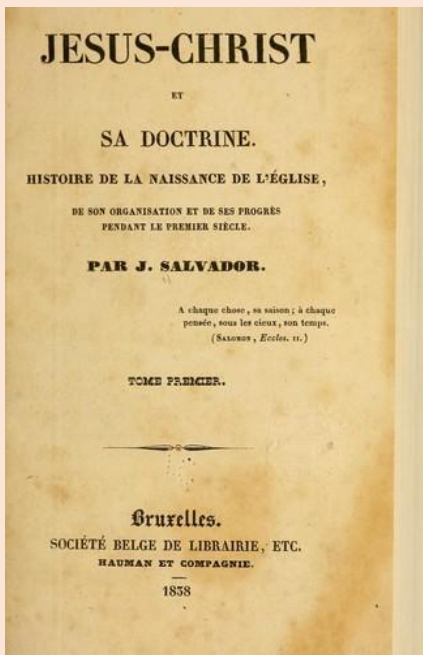

Joodse geleerden en auteurs denken

na over Jezus van Nazaret

Een bloemlezing

Joseph Salvador (1796 Montpellier – 1873 Le Vigan). Geleerde uit een Sefardisch joodse familie in Zuid-Frankrijk. Rooms-katholieke moeder maar op zijn eigen verzoek begraven op de protestantse begraafplaats vlakbij Montpellier

‘Jezus Christus en zijn leer. Geschiedenis van het ontstaan van de kerk, haar organisatie en haar ontwikkeling tijdens de eerste eeuw’. Dit boek werd veroordeeld door de Katholieke Kerk. (Hier volgt er een korte samenvatting van m.b.v. copilot).

Joseph Salvador presenteerde Jezus vooral als **een Joodse morele hervormer**, niet als stichter van een Kerk. De kern van Jezus’ boodschap ligt **in innerlijke bekering, gerechtigheid en naastenliefde, en in een directe relatie tussen mens en God**. Na zijn dood wordt deze leer door de apostelen verspreid en geleidelijk theologisch ingevuld. Paulus speelt daarbij een beslissende rol door het denken over verlossing en geloof te systematiseren en te universaliseren. In de loop van de eerste eeuw groeit zo een georganiseerde Kerk met vaste structuren en leerstellingen. **Salvador ziet deze ontwikkeling als historisch begrijpelijk, maar ook als een verwijdering van de oorspronkelijke eenvoud van Jezus’ boodschap.**

<https://archive.org/details/jsuschristetsado00salv/page/n7/mode/2up>

Abraham Geiger (1810 - 1874) Duitse rabbijn en geleerde, stichter v. h. Reform Jodendom. Auteur, historicus en criticus. Een van de pioniers van de wetenschap van het jodendom. Docent Berlijnse Hochschule (nu Lehranstalt)

Susannah Heschel onderzoekt in *Abraham Geiger and the Jewish Jesus* (1998) hoe de liberale rabbijn Abraham Geiger Jezus **herpositioneerde als een Joodse Farizeeër** in plaats van de stichter van het christendom. Zij analyseert hoe hij met deze stelling reageerde op Duitse theologie en antisemitisme

Hij betoogde dat Jezus een **liberale Farizeeër** was, wiens leringen wortelden in de joodse traditie. Hij verzette zich tegen de toenmalige opvatting dat het jodendom een 'dode' religie was en Jezus een breuklijn vormde.

Heschel toont aan dat Geigers **historische reconstructie van Jezus diende om het jodendom te verdedigen** tegen antisemitische theologie en tegelijkertijd het liberalisme binnen het jodendom te legitimeren.

Abraham Geiger and the Jewish Jesus by [Susannah Heschel](#) (1998),

Abraham Geiger (1810 - 1874) Duitse rabbijn en geleerde, stichter v. h. Reform Jodendom. Auteur, historicus en criticus. Een van de pioniers van de wetenschap van het jodendom. Docent Berlijnse Hochschule (nu Lehranstalt)

Voor Geiger was Jezus **een farizeeër** die **een liberale stem liet horen binnen het jodendom van zijn tijd**. Hij onderwees volgens hem geen nieuwe of originele leerstellingen en hield met name farizeïsche, principes hoog.

Met zijn wetenschappelijk onderzoek **bestreed** hij de toenmalige **christelijke theologen om hun negatieve beeldvorming van het jodendom en vooral die van de Farizeeën**.

Hij ging in **tegen de christelijke hegemonie**. Hij stelde dat het christendom – en de westerse beschaving – een product was van het jodendom, en niet andersom. Voor hem gold **het jodendom centraal in het verhaal van het vroege christendom**.

Abraham Geiger and the Jewish Jesus by [Susannah Heschel \(1998\)](#),

Leopold Zunz (1794
Detmold – 1886
Berlijn). Historicus,
religiewetenschapper,
een grondlegger van de
wetenschap van het
Jodendom. HHij
beïnvloedde het
Jodendom vanuit de
studie, niet vanuit de
preekstoel.

Zunz' interesse was primair **historisch en literair**, niet theologisch. Hij hield zich **niet bezig** met de vraag **of Jezus de messias was of goddelijk was**, maar met de ontwikkeling van joodse teksten, praktijken en ideeën.

Hij bestudeerde de oorsprong van het christendom als een vertakking van het jodendom in de antieke periode. **Hij plaatste de opkomst van Jezus en het vroege christendom binnen de context van de joodse geschiedenis, in plaats van als een radicale breuk of een aparte religieuze entiteit.**

<https://archive.org/details/jsuschristetsado00salv/page/n7/mode/2up>

Heinrich Graetz (1817 – 1891). Directeur van een joods-orthodoxe school. Later geschiedenisdocent Duits exegeet. Een van de eerste moderne historici. Schreef de geschiedenis van het Joodse volk schreef vanuit een Joods perspectief.

Graetz presenteerde een visie op Jezus van Nazaret die paste binnen de wetenschappelijke studie van het jodendom. **Hij trachtte Jezus te begrijpen binnen zijn eigen historische en joodse context, los van de latere theologische dogma's van het christendom.**

Hij beschouwde Jezus niet als de stichter van een nieuwe religie, maar als **een vrome jood**, die sterk was **beïnvloed door de Essenen.**

Graetz beschreef **Jezus** in zijn vroege publicaties **als een ideaal van joodse vroomheid.** Hij prees **zijn hoge ethische waarden en diens nadruk op de geest van de wet boven de letter.** Hij had veel respect voor de persoon Jezus maar zeer kritisch over de latere ontwikkeling van het christendom.

In **latere** edities van zijn geschiedenis **zwakte hij zijn visie op Jezus af** vanwege o.a. **de kritiek van andere Joodse geleerden,** en de intense polemiek tussen joodse en christelijke theologen in de 19e eeuw.

<https://muse.jhu.edu/pub/56/article/729710>

Emil Gustav Hirsch
(Luxemburg 1851 –
1923 Chicago) zoon van
rabbi en filosoof
Samuel Hirsch. Rabbijn
in Baltimore, Louisville
en Chicago. Bekend om
zijn nadruk op sociale
gerechtigheid. Schreef
over relatie jodendom-
christendom met veel
waardering voor Jezus
en Paulus.

Deze grote negentiende- en vroege twintigste-eeuwse Amerikaanse rabbijn schreef en sprak vaak over Jezus. Hij zag hem **als een kampioen van het geloof** in menselijke vooruitgang **en een leraar van het Oude Testament.**

Zoals Hirsch vanaf de preekstoel verklaarde:

'Hij was van ons; hij is van ons. We citeren de rabbijnen van de Talmoed; zullen we dan niet ook de rabbijn van Bethlehem citeren? Zal niet in wie er brandde, als het in iemand brandde, de geest en het licht van het jodendom, door de synagoge worden teruggewonnen? '

...

Franz Rosenzweig
1886 (Kassel) – 1929
(Frankfurt am Main)
Joods-Duits
invloedrijk
godsdienstfilosoof.
Vertaalde met Martin
Buber de Thora
vanuit het Hebreeuws
in het Duits

1918 In een brief aan de christen Hans Ehrenberg

“Wat is jouw werkelijkheid, de bodem waarop je werkt? Jezus of G'd? Omdat je Jezus voor de mashiach houdt en je jezelf weet toe te behoren aan het tussenrijk, daarom is G'd voor jou slechts waarheid en Jezus alleen werkelijkheid. Dan ben je echter eenvoudig christen, sans phrases. Daarvoor is een minimum aan christologie al voldoende, zelfs minder dan wat jij hebt, veel minder. Voor mij is G'd alleen werkelijkheid, het tussenrijk behoor ik slechts toe door de dwang van de natuur (= ‘geschiedenis’), niet door vrijheid. **Jezus behoort tot het tussenrijk. Of hij mashiach was, zal wel blijken als - de mashiach komt.** Nu is dat voor mij even problematisch als het hele tussenrijk. Zeker ben ik slechts van G'd en Zijn rijk, niet van het tussenrijk. Daarom ben ik jood, en jij christen.”

F. De Meyer, *Franz Rosenzweig, Leven en werk*, Kampen 1986, 70,71

Claude Montefiore
(1858 –1938) Engelse
Jood, theoloog en
leider van het Engelse
liberale Jodendom
Schreef een
indrukwekkend
commentaar in twee
delen op de
synoptische
evangelien

Montefiore schreef met een dergelijke vredelievende toon dat hij er soms van werd beschuldigd te dicht bij het christendom te zijn gekomen zelfs al bleef hij altijd trouw aan het jodendom. In zijn geweldig tweedelige commentaar op de synoptische evangeliën toont hij een adembenemende liefde en respect voor Jezus. Voor hem was Jezus vooral **een profeet**, **‘in de echte opvolging van Amos en Jesaja.’** Montefiore noemt Jezus **‘de profeet van innerlijkheid’**, en hij zag in Jezus zeker een prototype voor het liberale jodendom dat hij aan het werk was om te creëren. Hij schrijft: **‘Aangezien het liberale jodendom zo sterk van de profeten is afgeleid, is het niet geweldig dat het terecht veel te bewonderen en te gebruiken heeft in de profeet van Nazareth.’**

Claude G. Montefiore, *The Synoptic Gospels*, 1909, 2a ed. 1927, herdruk New York 1968

Leo Baeck (1873 – 1956) Duitse rabbijn, geleerde, theoloog, leider van het reformjodendom in zijn geboorteland en internationaal, en vertegenwoordigde later alle Duitse joden tijdens het nazitijdperk.

“In het oude evangelie dat zich zo aandient, **staat met edele trekken een man voor ons**, die tijdens opgewonden, gespannen dagen in het land van de joden leefde, hielp en werkte, dulde en stierf, **een man uit het joodse volk, op joodse wegen, in het joodse geloof en de joodse hoop**, wiens geest woonde in de Heilige Schrift die daarin dichtte en dacht en die het woord van God verkondigde en onderwees, omdat God het hem gegeven had te horen en te prediken.”

*Das Evangelium als Urkunde der jüdischen Glaubensgeschichte, Berlin 1938, 69; vertaald als **Het evangelie is joods!**, Vught 2011, 76*

Leo Baeck (1873 – 1956) Duitse rabbijn, geleerde, theoloog, leider van het reformjodendom in zijn geboorteland en internationaal, en vertegenwoordigde later alle Duitse joden tijdens het nazitijdperk.

In latere lagen, voornamelijk van paulinische en johanneïsche makelij, zag hij hoe Jezus was verheven tot ‘zoon van God’, heiland der wereld en middelaar voor de mensheid, zo is zijn geschiedenis een mythe geworden. Maar daaronder, **in de oudste laag, wordt Jezus nog beschreven als de leraar, de ‘rabbi’ van zijn leerlingen.** Hier is de ‘oude boodschap, de eerste evangelietraditie – niets anders dan alle tradities in de joodse wereld van die dagen.

Das Evangelium als Urkunde der jüdischen Glaubensgeschichte, Berlin 1938, 29 e.v.; Het evangelie is joods!, Vught 2011, 46

Leo Baeck (1873 – 1956) Duitse rabbijn, geleerde, theoloog, leider van het reformjodendom in zijn geboorteland en internationaal, en vertegenwoordigde later alle Duitse joden tijdens het nazitijdperk.

“Voor ons staat een man die in zijn volk zijn leerlingen heeft gevonden, mensen die de Messias, de beloofde zoon van David, zochten en die hem toen in Jezus vonden en vasthielden, die in hem geloofden, net zo lang tot hij in zichzelf begon te geloven en daarmee binnen trad in de roeping en het lot van zijn dagen en deed zijn intrede in de geschiedenis van de mensheid. Hij had hier zijn leerlingen , die over zijn dood heen aan hem geloofden, zo dat het de zekerheid van hun bestaan werd, dat hij, zoals de profeet had gesproken, ‘ten derde dage van de doden opgestaan was.”

Das Evangelium als Urkunde der jüdischen Glaubensgeschichte, Berlin 1938, 69; vertaald als *Het evangelie is joods!*, Vught 2011, 76

Leo Baeck (1873 – 1956) Duitse rabbijn, geleerde, theoloog, leider van het reformjodendom in zijn geboorteland en internationaal, en vertegenwoordigde later alle Duitse joden tijdens het nazitijdperk.

“In deze oude overlevering zien wij **een man voor ons, die in alle lijnen en tekenen van zijn wezen het stempel van het jodendom vertoont** en daarmee op geheel eigen en heldere wijze het reine en het goede van het jodendom openbaart; **een man die**, als degene die hij was, alleen op **de bodem van het jodendom had kunnen uitgroeien en alleen uit deze bodem** zijn leerlingen en aanhangers zoals zij waren kon aantrekken; **een man die alleen hier in dit joodse gebied, in het joodse vertrouwen en verlangen, door zijn leven en in zijn dood kon gaan – een jood onder de joden**. De joodse geschiedenis, het joodse nadenken, mag aan hem niet voorbijgaan noch hem voorbijzien. Sinds hij er is geweest, zijn er geen tijden zonder hem geweest, dat in hem zijn uitgangspunt ziet.”

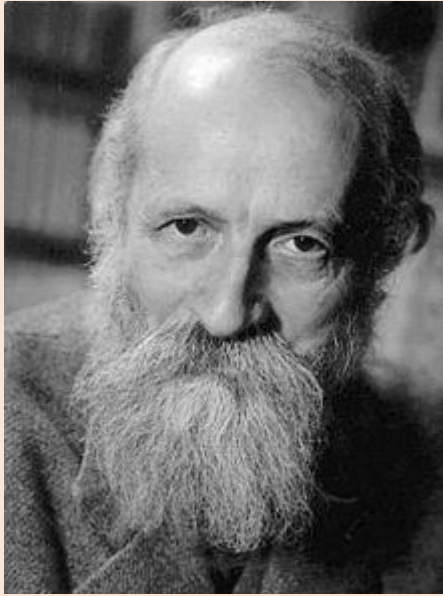
*Das Evangelium als Urkunde der jüdischen Glaubensgeschichte, Berlin 1938, 69; vertaald als **Het evangelie is joods!**, Vught 2011, 76*

Joseph Gedaliah
Klausner (1874-1958)
historicus en
hoogleraar
Hebreeuwse literatuur;
hoofdredacteur
Encyclopedia Hebraica.
Grootoom van Amos Oz

“In zijn hele optreden en denken was Jezus een jood. Hij hield zich aan alle geboden als een vrome Israëliet, hij zag in God zijn vader in de hemel, hij ontfermde zich over de armen, steunde de struikelenden en beminde de boetvaardigen, op wier plaats zelfs de volmaakte rechtvaardigen niet mogen op staan, zoals de Talmoed zegt. Hij was ook behept met typisch joodse fouten: nooit zag hij het verhevene en schone in de natuur, en hij glimlachte nooit. Onder tranen, dreigementen en beloftes oefende hij zijn leerambt uit ... Jezus was de meest joodse van alle joden: joodser zelfs dan de grote leraar Hillel.”

Jezus van Nazaret, Jeruzalem 1922

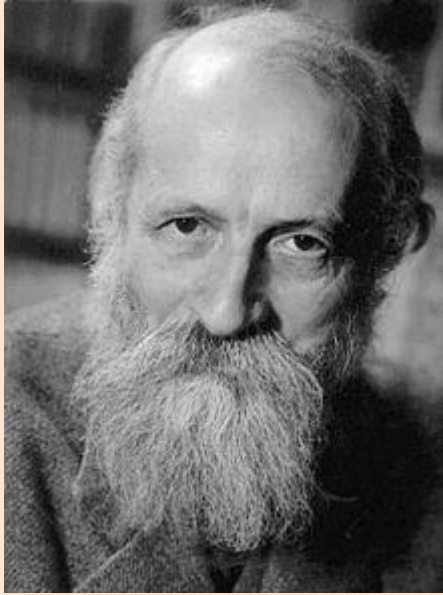

Martin Buber
1878 (Wenen) – 1965
(Jeruzalem),
Oostenrijks-Israëlich
godsdienstfilosoof.
Vertaalde met Franz
Rosenzweig de
Hebreeuwse Bijbel in
het Duits. Hoogleraar
in Frankfurt en in
Jeruzalem

"Het Nieuwe Testament is sinds bijna 50 jaar een mijner voornaamste studieobjecten geweest en ik meen een goed lezer te zijn die onbevangen luistert naar hetgeen gezegd wordt.

Van mijn jeugd af heb ik **in Jezus mijn grote broeder** gezien. Dat de christenheid hem als God en Verlosser heeft beschouwd en nog beschouwt, heb ik steeds als een zaak van de grootste ernst opgenomen, die ik om zijnentwil en om mijnentwil moet trachten te begrijpen ... Meer dan ooit staat thans voor mij vast, **dat hem een grote plaats in de geloofsgeschiedenis van Israël toekomt** en dat deze plaats door geen enkele der gebruikelijke categorieën kan omschreven worden."

Twee wijzen van geloven, Wassenaar 1950, 9, vertaling van Zwei Glaubensweisen

“Met de ‘christelijke’ geloofswijze wordt hier dus een principe bedoeld, dat in de oudste geschiedenis van het Christendom zich bij het echt-joodse aansluit; men moet zich daarbij wel – zoals gezegd – bewust blijven, dat **in Jezus’ leer zelf, zoals wij die uit de oudste evangelie-teksten kennen, het echt-joodse overheerst.** En wanneer er in later tijd Christenen zijn , die **terugverlangen naar de zuivere leer van Jezus,** ontspint zich niet zelden – zoals ook op andere punten – onbewust een gesprek met het Jodendom.”

Martin Buber
1878 (Wenen) – 1965
(Jeruzalem),
Oostenrijks-Israëliisch
godsdienstfilosoof.
Vertaalde met Franz
Rosenzweig de
Hebreeuwse Bijbel in
het Duits. Hoogleraar
in Frankfurt en in
Jeruzalem

Twee wijzen van geloven, Wassenaar 1950, 8, vertaling van Zwei Glaubensweisen

**Samuel Sandmel
(1911-1979)
Amerikaans rabbijn en
hoogleraar Oude
Testament en
Hellenistische
literatuur (Hebrew-
Union College, New
York City. Grote inzet
voor de christelijk-
joodse dialoog en
apologetiek.**

‘Het Nieuwe Testament is een geloofsoorkonde, het product van een geloofsgemeenschap die ervan overtuigd was dat ze deel had aan Gods openbaring. In die zin is het geen geschiedenis, hoewel er historisch materiaal in aanwezig is. Het is geen sprookjesboek, hoewel er legenden in te vinden zijn. Het is veeleer een getuigenis van het geloof dat God alles kan, en het doet dus verslag van gebeurtenissen die het voor waar houdt.

A Jewish Understanding of the New Testament, New York 1960, 9

Samuel Sandmel
(1911-1979)
Amerikaans rabbijn en
hoogleraar Oude
Testament en
Hellenistische
literatuur (Hebrew-
Union College, New
York City. Grote inzet
voor de christelijk-
joodse dialoog en
apologetiek.

'Ik geloof dat Jezus er vast van overtuigd was dat het einde van de wereld spoedig zou komen. **Ik geloof dat hij geloofde dat hij de Messias was** en de geleerden die dit ontkennen, verkeerd zijn'.

'Ik vind dat er meer in de leer van Jezus is dat ik bewonder dan dat ik dat niet doe; inderdaad, **ik zou echter ontkennen dat het hatelijke en haatdragende hoofdstuk Mattheüs 23 authentiek teruggaat op Jezus.** '

'Toch is voor mij **het overheersende kenmerk** van zijn levensloop onweerstaanbaar er **een van pathos, van sympathie, van een man, die met normale menselijke zwakheden, streefde, werkte en zwoegde, en toch nederlaag ervoer** ... Ik ben het ermee eens dat hij een geweldige en goede man was, maar niet, dat hij andere geweldige en goede mannen overtrof als het om de voortreffelijkheid van menselijke deugden gaat'.

We Jews and Jesus. Exploring Theological Differences for Mutual Understanding, Woodstock, 2006 (reprint of 1973), 109-110

Samuel Sandmel
(1911-1979)
Amerikaans rabbijn en
hoogleraar Oude
Testament en
Hellenistische
literatuur (Hebrew-
Union College, New
York City. Grote inzet
voor de christelijk-
joodse dialoog en
apologetiek.

‘Ik zou met Graetz Jezus een **Esseen** kunnen noemen, met Geiger een **Farizeeër**, met Montefiore een **profeet** en met talloze anderen een **rabbijn** ... Vanwege de aard van de problemen die de verscheidenheid van meningen onder christenen creëerden. word ik van een dergelijke verklaring weerhouden. Het probleem is dat de evangeliën – de vroegste bronnen – geschriften zijn die minstens vier decennia of meer verwijderd zijn van Jezus’ tijd, en dat de evangeliën authentiek materiaal over Jezus zo vervlochten met de vrome meditatie van de kerk dat ik geen manier ken om hun onderlinge strengen te scheiden en bij een gewaarborgd en kwantitatief voldoende hoeveelheid materiaal uit te komen. Ik weet niet genoeg over hem om een mening te hebben, en ik heb zeker niet genoeg om hem als het ware in één enkelvoudige categorie te plaatsen. ‘

We Jews and Jesus. Exploring Theological Differences for Mutual Understanding, Woodstock, 2006 (reprint of 1973), 108-109

“De historische Jezus was een zoon van zijn volk. Hij droomde de dromen van zijn volk. Hij is de martelaarsdood gestorven dankzij zijn grenzeloze toewijding aan het visioen van de verheven roeping van Israël.”

Judaism and the Christian Predicament, New York 1967, 207

Ben-Zion Bokser (1907 – 1984) leider van conservatieve rabbijnen in de VS. Voormalig hoogleraar homiletiek (Joods Theologisch Seminarie van Amerika) en gasthoogleraar Joodse mystiek (Hebreeuwse Universiteit Jeruzalem)

Pinchas Erwin Lapide
1922 (Wenen) -1997
(Frankfurt am Main)
Israëlische diplomaat
en joodse theoloog.
Zeer grote kennis van
het Nieuwe Testament
en veel bijgedragen
aan de joods-
christelijke dialoog.

"De opstanding kan geen zelfbedrog van de discipelen zijn geweest. Ik zou aan het heilsplan van God moeten twijfelen, wanneer ik en vele van mijn geloofsgenoten zouden blijven volhouden, dat Jezus' discipelen zich maar wat hebben wijsgemaakt. Op de paasmorgen moet er iets gebeurd zijn, dat deze twaalf uit Galilea van de ene nacht op de andere veranderd heeft van een totaal verbijsterde schare jongeren, die de zaak van Jezus al begraven zagen, in het meest zelfverzekerde zendingsgenootschap ter wereld. Zelfsuggestie is daarvoor niet genoeg. De opstanding is een waar 'ja' van God geweest op de totale zelfopoffering van deze rabbi van Nazareth. En dat is de geboorte van de christelijke kerk."

Pinchas Lapide in een Forumdiscussie in Hannover in 1976

Pinchas Erwin Lapide
1922 (Wenen) -1997
(Frankfurt am Main)
Israëlische diplomaat
en joodse theoloog.
Zeer grote kennis van
het Nieuwe Testament
en veel bijgedragen
aan de joods-
christelijke dialoog.

"Hij contrasteerde ook met het jodendom omdat hij, zoals alle grote joden, brandde van ongeduld en verontwaardiging over de zwakheden van zijn joodse tijdgenoten. Daarom had hij zijn eigen ideeën over tweederangszaken als het wassen van de handen, genezen op sjabbat, het betalen van belasting. Dit was echter niets minder dan zijn goed recht binnen het veelstemmige orkest dat het rabbijnse jodendom van zijn tijd voorstelde. Nergens vind ik ook maar enig spoor bij hem van een onjoodse, laat staan een anti-joodse houding. Hij was eerder een superjood.

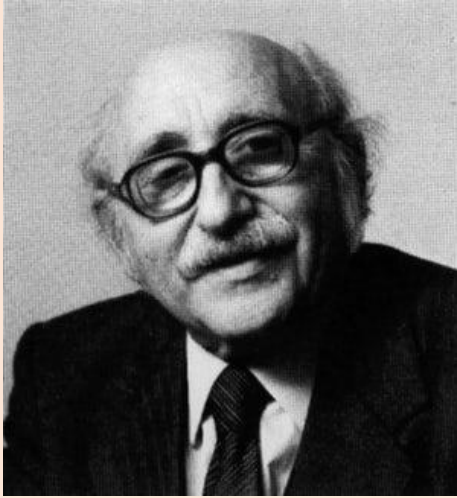
P. Lapide, *Opstanding. Een joodse geloofservaring*, Kampen 1987⁵

**Pinchas Erwin Lapidé
1922 (Wenen) -1997
(Frankfurt am Main)
Israëlische diplomaat
en joodse theoloog.
Zeer grote kennis van
het Nieuwe Testament
en veel bijgedragen
aan de joods-
christelijke dialoog.**

"Niet 'de' joden hebben Jezus verworpen, want het volk stond juist achter hem. Maar de piepkleine top van vrijzinnige, collaborerende Sadduceeën - niet uit haat en nijd maar uit politieke ongerustheid - heeft hem 'overgeleverd' (bij Johannes een theologisch sleutelwoord overigens)".

P. Lapidé in 1984 in leerhuizen in Nederland

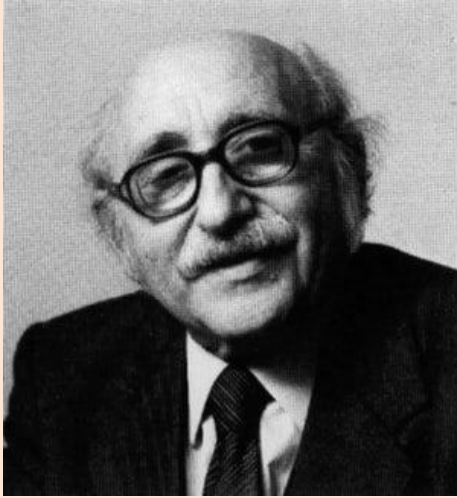

Shalom Ben-Chorin 1913
(München) - 1999
(Jeruzalem). Geboren als
Frits Rosenthal in Joodse
familie van
hoogopgeleide Duitse
zakenlui (paaseieren en
kerstboom). Met vader
naar synagoge (Rosh
HaShana en Jom
Kippoer). Vanaf zijn 15
jaar werd hij een echte
jood

“Jezus is voor mij de eeuwige broeder niet alleen de broeder van de mensen, maar ook *mijn joodse broeder*. Ik voel zijn broederhand **die mij grijpt en tot navolging meetrekt**. Deze met wonden getekende hand is niet de hand van de messias. Het is beslist *geen goddelijke*, maar een menselijke hand, en in haar lijnen staat het diepste leed gegrift ...

Het geloof van Jezus verenigt ons, heb ik elders gezegd, maar *het geloof in Jezus scheidt ons.*”

Broeder Jezus, Baarn 1970, 11 vertaald uit *Bruder Jesus: Der Nazarener in jüdischer Sicht*, 1972

Shalom Ben-Chorin 1913
(München) - 1999
(Jeruzalem). Geboren als
Frits Rosenthal in Joodse
familie van
hoogopgeleide Duitse
zakenlui (paaseieren en
kerstboom). Met vader
naar synagoge (Rosh
HaShana en Jom
Kippoer). Vanaf zijn 15
jaar werd hij een echte
jood

“Zelf ben ik steeds dichter en dichter bij Jezus gekomen, **maar ik moest zelf zijn portret ontdoen van wat de christenen eroverheen geschilderd hebben** ... Jezus is beslist een centrale gestalte uit de joodse geschiedenis en geloofsgeschiedenis. Maar hij is tevens een stuk van ons heden en van onze toekomst, evengoed als de profeten uit de Hebreeuwse Bijbel. Ook die kunnen wij immers niet alleen in het licht van het verleden zien.”

Broeder Jezus, Baarn 1970, 12 vertaald uit *Bruder Jesus: Der Nazarener in jüdischer Sicht, 1972*

1917 (Wenen) – 2000
(Jeruzalem) Israëli
Hoogleraar Nieuwe
Testament en Vroeg
christelijke literatuur
Jodendom (Universiteit
Jeruzalem). Auteur van
*Jezus, de
levensgeschiedenis van
een religieus genie*

“1. Jezus was **een jood leefde het joodse geloof en stierf ervoor**. Hij was ‘geboren onder de wet’ (Galaten 4:4) en was niet van plan een hervormer van het jodendom te worden.

2. Men kan Jezus' plaats in de joodse stromingen nauwkeurig bepalen. **Hij heeft niets gepredikt of gedaan dat verzet of haat bij de farizeeën kon opwekken**. Er is geen enkel verschil tussen zijn kritiek op de farizeeën en hun eigen zelfkritiek. Indien hij zichzelf beschouwde als de Messias, dan was dat als de vervulling van de joodse verwachtingen en **kon het geen reden worden voor spanning tussen hemzelf en het jodendom.**”

Tussen oorsprong en schisma, Hilversum 1984, 259

1917 (Wenen) – 2000 (Jeruzalem) Israëli Hoogleraar Nieuwe Testament en Vroeg christelijke literatuur Jodendom (Universiteit Jeruzalem). Auteur van *Jezus, de levensgeschiedenis van een religieus genie*

“3. Jezus heeft geen nieuw Godsidee uitgevonden. Zijn God is de God van Israël. Gods genade tegenover zondaars en de naastenliefde zijn Oudtestamentische concepten en werden toentertijd voornamelijk door de Farizeeën benadrukt. Zijn liefde voor de vijand is inderdaad een extreme eis, maar zijn godsdienstige openheid tegenover hoeren, tollenaars en ‘slecht gezelschap’ schokte het Jodendom van zijn tijd minder dan het vandaag de Christelijke maatschappij. Zijn onderwijs van persoonlijke zedelijke verantwoordelijkheid is van betekenis en kon op revolutionaire wijze verstaan worden, maar werd toentertijd niet als subversief beleefd. Het viel nauwelijks op, noch bij Joden, noch later bij Christenen. Daardoor vinden wij, behalve in Jezus’ eigen uitspraken reeds in het overige Nieuwe Testament nauwelijks sporen van zijn boodschap.”

Tussen oorsprong en schisma, Hilversum 1984, 259

“**Om Jezus te begrijpen is de kennis van het toenmalige Jodendom onontbeerlijk.** Het joodse materiaal is niet alleen daarom zo belangrijk, omdat **het ons in staat stelt Jezus in zijn tijd te plaatsen,** maar ook om **zijn uitspraken correct te kunnen interpreteren.** Wanneer wij dus de Hebreeuwse termen achter de Griekse evangelie-teksten kennen, vertalen we dus het Hebreeuws en niet het Grieks.”

1917 (Wenen) – 2000
(Jeruzalem) Israëli
Hoogleraar Nieuwe
Testament en Vroeg
christelijke literatuur
Jodendom (Universiteit
Jeruzalem). Auteur van
*Jezus, de
levensgeschiedenis van
een religieus genie*

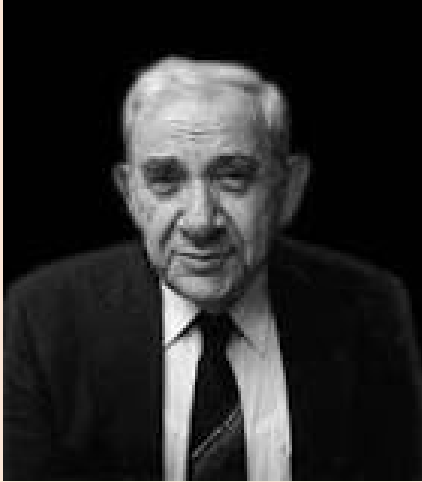
Jezus, de levensgeschiedenis van een religieus genie, Hilversum 1984, 259

"Ik heb uit de evangeliën geleerd dat Jezus **op joodse wijze leefde en op joodse wijze bad**. Ik heb er ook uit vernomen dat hij **alleen de joodse Schriften van het Oude Testament citeerde en zijn joodse Bijbel aanvaardde, precies zoals eigenlijk ook de christenen moeten doen**. Ook voor Jezus was het Oude Testament een heilig boek. Hij **legde de Schrift uit volgens joodse exegetische regels** en ik kon in de evangeliën nergens vinden dat de joden zijn wetsopvatting afwezen. Dat kan iedereen in de evangeliën nagaan."

Het christendom, een joodse religie, Baarn 1990, 164,165

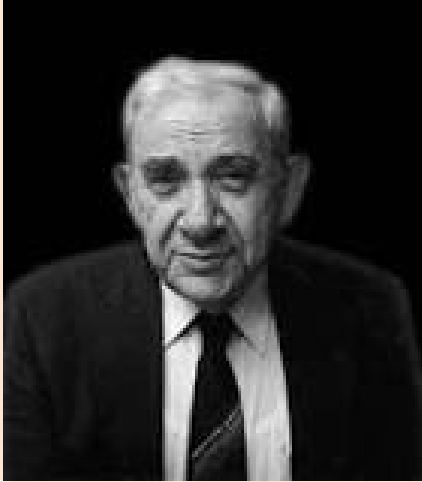
1917 (Wenen) – 2000
(Jeruzalem) Israëli
Hoogleraar Nieuwe
Testament en Vroeg
christelijke literatuur
Jodendom (Universiteit
Jeruzalem). Auteur van
*Jezus, de
levensgeschiedenis van
een religieus genie*

Shmuel Safrai (1919 - 2003) was hoogleraar Geschiedenis van het Joodse volk aan de Hebreeuwse Universiteit van Jeruzalem. en auteur van ruim tachtig artikelen en twaalf boeken.

“Josefus vertelt dat er onder het volk Israël drie denkrichtingen bestonden: Farizeeën, Sadduceeën en Essenen. De sekte uit de Dode Zee verdeelde Israël eveneens in deze drie groepen. De rabbijnse literatuur noemt echter alleen Farizeeën en Sadduceeën en verwijst in het beste geval schuin naar het bestaan van de Essenen. **Jezus was dichter bij de wereld van de Farizeeën dan die van de Sadduceeën.** Hij heeft zeker geen overtuigingen, religieuze of sociale opvattingen gemeen met de Sadduceeën, en hij zou weinig gemeenschappelijk hebben met de isolationistische opvattingen van de Essenen en hun openlijke vijandigheid tegenover iedereen die hun stringente opvattingen over rituele zuiverheid niet accepteerde ... **er is een enorme afstand tussen Jezus en de Essenen.** Jezus maakte dit duidelijk met zijn verklaring dat de ‘zonen van deze wereld’ superieur zijn aan de ‘zonen van het licht’ (Lucas 16:8).”

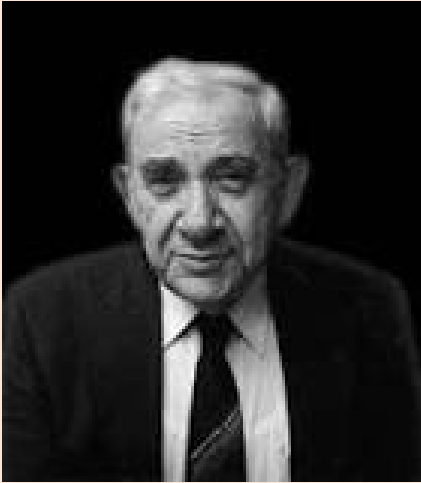
Jesus and the Hasidim, Exploring the Jewish Background to the Life and the Words of Jesus in: Special Triple Issue numbers 42, 43 & 44. Jerusalem Perspectives, Jerusalem 1994, 3

Shmuel Safrai (1919 - 2003) was hoogleraar Geschiedenis van het Joodse volk aan de Hebreeuwse Universiteit van Jeruzalem. en auteur van ruim tachtig artikelen en twaalf boeken.

‘Jezus’ onderwijs en begrip van de Thora was in overeenstemming met de normen van de Farizeeën, die zowel op de Geschreven als op de Mondelinge Thora was gebaseerd (Lucas 2:41-47). Hij onderwees zijn leerlingen en volgelingen zelfs: 'de schriftgeleerden en de Farizeeën hebben plaatsgenomen op de stoel van Mozes. Houd je dus aan alles wat ze jullie zeggen' (Mt 23:2-3 NBV). De uitdrukking ‘stoel van Mozes wordt ook gevonden in de midrasj-literatuur en er zijn zulke stoelen werkelijk in oude synagogen gevonden .'

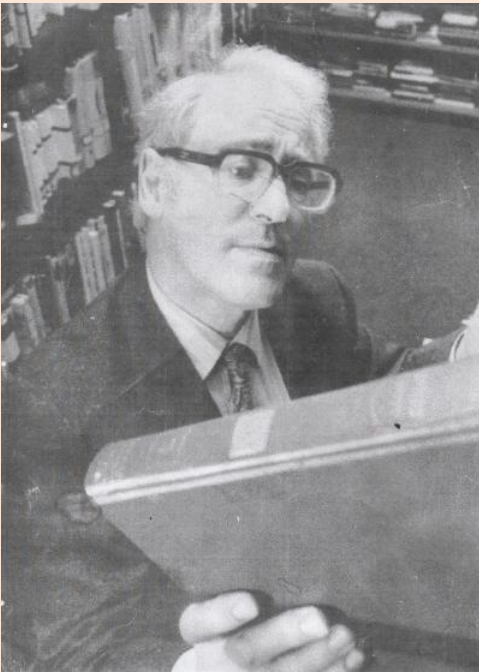
‘Jezus droeg de vereiste jaarlijkse halve sikkil bij voor de tempel, een innovatie van de Farizeeën of hun voorgangers. Deze werd noch door Sadduceeën noch door Essenen aanvaard ...’ ‘Het is niet bekend of de Sadduceeën deelnamen aan synagoge-diensten, noch of Essenen de synagoge bezochten. **Jezus ging echter naar gewoonte naar de synagoge op de sabbat om te lezen uit de Thora en de Profeten en er daarna uit te onderwijzen. Dit alles in overeenstemming met de halachah en de praktijk beschreven in tannaitische literatuur.**

‘Ik beweer niet dat Jezus werkelijk een chassied was of in wat voor vorm dan ook een lid was van deze eigenlijk Galilees chassidische beweging van zijn tijd. Ik heb echter geprobeerd de **gelijkenis en affiniteit tussen Jezus en de chassidim aan te tonen in onderwijs, levensstijl, gedrag en relatie met de wijzen. ... Kortom, we hebben alleen versluisde verwijzingen naar chassidische leringen in een literatuur die nauw van geest is maar niet identiek aan die van hen. Dit is echter voldoende om ons te laten zien hoe Jezus leek op deze Galilese groep uit de eerste eeuw. **Voor het grootste deel waren zijn daden in overeenstemming met de basisprincipes van die groep.****

Jesus and the Hasidim, 16-17

Shmuel Safrai (1919 - 2003) was hoogleraar Geschiedenis van het Joodse volk aan de Hebreeuwse Universiteit van Jeruzalem. en auteur van ruim tachtig artikelen en twaalf boeken.

Hyam Maccoby (1924-2004) Brits-joodse geleerde. Emeritus Fellow van het Leo Baeck College in Londen en onderzoeksprofessor aan het Centrum voor Joodse Studies van de Universiteit van Leeds.

“Zowel Jezus als Hillel waren farizeeën, maar van een heel verschillende soort. Hillel heeft nooit beweerd een profeet te zijn of zichzelf als de Messias voorgesteld; hij bezat geen charismatische eigenschappen, terwijl Jezus beide wel had. Maar Jezus’ gewaagde beweringen vielen ruimschoots binnen de parameters van het farizeïsme. Zijn claim op het messiaanse ambt zou geen verzet oproepen bij de farizeeën, die voortdurend uitkeken naar de komst van zowel de profeet als de Messias, en verwachtten dat beiden uit hun eigen gelederen zouden voortkomen.”

“Het beeld van Jezus is ontstaan door hem toe te schrijven wat de Farizeeën al hadden gedaan. Het meest prominente voorbeeld hiervan is het bericht over Jezus' vermeende hervormingsactiviteit bij het genezen van zieken op de sabbat: in feite hadden de Farizeeën, lang voor de komst van Jezus, genezing op de sabbat al toegestaan.”

Hyam Maccoby, Jesus the Pharisee, London 2003, 191

Harvey Falk

In 1955 rabbijn
gewijd door Mesivta
Torah Vodaath.
Studies aan de
Academy for Higher
Learning and
Research (Bet
Medrash Elyon) in
Monsey, New York.

“Jezus van Nazaret wilde nooit – volgens onze thesis – dat zijn joodse volksgenoten één jota van hun traditioneel geloof zouden veranderen. Hijzelf **bleef een orthodoxe jood tot zijn laatste ogenblik**. Hij wilde slechts dat zijn volk terugkeerde tot de leer van de School van Hillel, die liefde onderstreepte, nederigheid en de redding van de hele mensheid. **Zijn aanvallen op de Farizeeën waren gericht op de School van Sjammaï**, die de voornaamste instituten van het jodendom van zijn tijd in handen hadden. Bijgevolg, lijkt het **buiten kijf dat de chasied uit Nazaret zich krachtig zou verzet hebben tegen de christelijke zendingsactiviteiten onder joden.**”

Harvey Falk, Jesus the Pharisee, New York 1985, 158

Mark L. Solomon
Australiër. Studies
aan universiteit
Sydney, Lubavitcher
Yeshiva Melbourne,
Jews' College London
(Rabbin) en Leo
Baeck College (PhD).
Sinds 1991
achtereenvolgens
docent, lector,
hoofddocent aan Leo
Baeck College

“Mijn eigen antwoord ... zou zijn: **natuurlijk was Jezus niet, en is hij niet, de Messias voor de joden, maar natuurlijk was hij en is hij de Messias voor de christenen.**

... De Messias van het rabbijnse jodendom was **bovenal een sterfelijk mens, zij het een groot en heilig mens,** terwijl de verrezen Christus van het christendom **steeds meer werd beschouwd als een goddelijk wezen,** inderdaad in de woorden van de geloofsbelijdenis van Nicea, als ‘Licht uit Licht, ware God uit ware God’.”.

Mark L. Solomon, 'Christ through Jewish Eyes', Article of revised version of a talk given to the Council of Christian and Jews, at the Liberal Jewish Synagogue, London 2001, 2
www.themathesontrust.org

Mark L. Solomon
Australiër. Studies
aan universiteit
Sydney, Lubavitcher
Yeshiva Melbourne,
Jews' College London
(Rabbin) en Leo
Baeck College (PhD).
Sinds 1991
achtereenvolgens
docent, lector,
hoofddocent aan Leo
Baeck College

De gelijkenis tussen **de rol van Christus en de Thora** in respectievelijk het christendom en het jodendom gaat verder dan het feit dat zij in beide religies de heilige brug vormen tussen het eindige en het oneindige. Beiden zijn in feite **nauw met elkaar verbonden** door de manier waarop het geloof in hen zich ontwikkelde in de vroege kerk en het vroege rabbijnse jodendom. **De duidelijkste verwoording** van dit geloof is te vinden in **het Evangelie van Johannes voor het christendom** en **in de leer van de kring van Rabbi Akiva voor het jodendom** ... Hij bloeide als leraar tussen 90 en 135 n.Chr., precies de periode waarin de meeste Nieuwtestamentici het auteurschap van het vierde evangelie plaatsden.”

Mark L. Solomon, 'Christ through Jewish Eyes', Article of revised version of a talk given to the Council of Christian and Jews, at the Liberal Jewish Synagogue, London 2001, 4
www.themathesontrust.org

Paula Fredriksen (1951)
Amerikaanse historica
en wetenschapper
(Vroege christendom)
Van 1990 tot 2010
Professor of Scripture
(Boston University)
Sinds 2009 gastdocent
Vergelijkende
Godsdienstwetenschap
Hebreeuwse Universiteit
van Jeruzalem.

“De Jezus die we in de huidige reconstruering tegenkomen, is **een profeet die het komende apocalyptische Koninkrijk van God predikte**. Zijn boodschap sluit aan bij die van zijn voorganger en mentor, Johannes de Doper, en bij die van de beweging die in zijn naam ontstond. Deze Jezus is **dus niet in de eerste plaats een sociaal hervormer met een revolutionaire boodschap, noch is hij een religieuze vernieuwer die de traditionele ideeën en praktijken van zijn eigen religie radicaal herdefinieert**. **Zijn dringende boodschap had niet zozeer betrekking op het heden als wel op de nabije toekomst**. Zijn dringende boodschap had niet zozeer betrekking op het heden als wel op de nabije toekomst.”

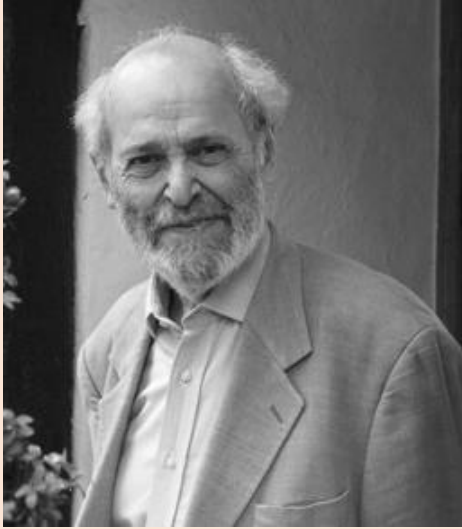
Paula Frederiksen, Jesus of Nazareth. King of the Jews, New York 2000, 266

Rabbin Yehuda
Aschkenasy
1923 (Bad Vudowa) -
2011 (Hilversum)
Zat in het verzet,
overleefde de
Gestapogevangenis,
Auschwitz en
Buchenwald.
Hoogleraar KTHA &
KTHU talmudica. Gaf les
aan studenten uit
protestantse en
katholieke kringen en in
veel leerhuizen in
Nederland

"**De Christus van de kerken is ons heel erg vreemd.** En tot op dit ogenblik moeten we, zolang de muren niet zijn geslecht, principieel zeggen: nee. Ook al schuilt er nog zo veel goede wil en bereidheid achter. **Maar de woorden van Jezus, daar zeggen wij zonder meer van: ja.** Want die zijn ons erg vertrouwd. En daarom ben ik van mening dat **het** in de eerste ontmoeting **moet gaan om de woorden van Jezus.** Niet om de theologie, maar gewoon om de woorden van Jezus **als leerprogramma.** Deze woorden zullen, geloof ik, voor ieder hoorder bindend zijn. Pas na het slechten van alle muren van 2000 jaar zullen we kunnen praten over grondwoorden, heilsfeiten en dogma's van de kerkelijke leer“

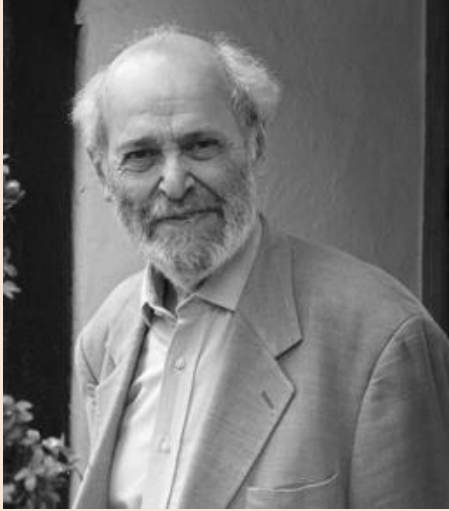
1972 Interview in Trouw

Géza Vermes (1924-2013) Brits academicus, bijbelwetenschapper en judaïcus (Universiteit Oxford) van Hongaarse oorsprong. In zijn jeugd een RK priester en in 1970 bekeerde hij zich opnieuw tot het jodendom

“Dat hij een aandeel had in dit algemeen bekend Galileese chauvinisme zou duidelijk moeten zijn uit zijn xenofobie-uitspraken die aan hem worden toegeschreven. Zoals een bespreking van Jezus de jood het beschrijft – een bespreking die interessant genoeg geschreven was door de Gardening van de Financial Times! – eens noemde hij ons "honden" en "zwijn" en hij verbood de Twaalf om het evangelie te verkondigen aan ... de heidenen." Maar Jezus was ook, en bovenal, een voorbeeldig vertegenwoordiger van de frisse en een eenvoudige godsdienstigheid waarvoor het Palestijnse Noorden bekend stond.

Jesus and the World of Judaism, London 1983, 12,13

Géza Vermes (1924-2013) Brits academicus, bijbelwetenschapper en jудаïcus (Universiteit Oxford) van Hongaarse oorsprong. In zijn jeugd een RK priester en in 1970 bekeerde hij zich opnieuw tot het jodendom

“Jezus, was **een Galilese chasied**, daarin ligt zoals ik het zie, zijn grootheid en ook de kiem van zijn tragedie. ... **Zijn aanhangers veranderden deze verliefde en aanbidder van zijn Vader in de hemel in een object van aanbidding van hemzelf, een god**; en zijn eigen volk, onder de druk van vervolgingen door de handen van zijn aanhangers, kenden ten onrechte Jezus christelijke leerstellingen en dogma's toe, waarvan velen – en daar ben ik heel zeker van – deze Galilese chasied zouden hebben vervuld met verbazing, woede en groot verdriet.”

Jesus and the World of Judaism, London 1983, 12,13

Rabbi Byron Lee
Sherwin (1946 – 2015)
geleerde en auteur op
het vlak van theologie,
interreligieuze dialoog,
mystiek en joodse
ethiek. Student van
Abraham Joshua
Heschel Jewish
Theological Seminary
(Verenigde Staten)

Rabbi Byron Sherwin, die een presidentiële medaille van Lech Walesa kreeg voor zijn werk in de christelijk-joodse dialoog in Polen, geeft Jezus een rol in de joodse messiaanse theologie. Sherwin legt uit dat Jezus "**een voorlopige Messias is, die anticipeert op en de weg plaveit voor de laatste Messias, de Messias-zoon van David.** Hij is een Messias die sterft om de weg te bereiden, om de gelegenheid te bieden voor de definitieve verlossing om te nemen plaats. Dit idee van een lijdende messias is oorspronkelijk in het joodse messianisme “

in: Beatrice Bruteau, Jesus through Jewish Eyes: Rabbis and Scholars Engage an Ancient Brother in a New Conversation, New York, 2001, 38-39.

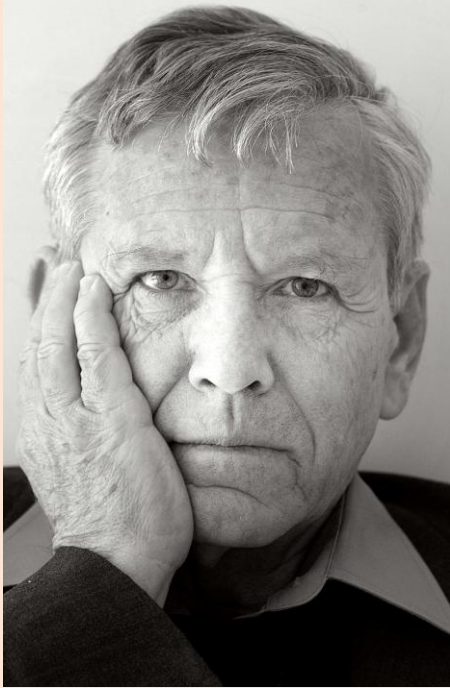
Jacob Neusner (1932 - 2016). Amerikaanse academicus, geleerde en auteur. Tot rabbijn gewijd. Ondervond veel kritiek van allerlei zijden op zijn kennis van het Hebreeuws en Aramees, op zijn methodologie en op zijn negatieve aannames. Veel bijval van Benedictus XVI

Zijn boek *Een rabbijn in gesprek met Jezus (2001)* Benedictus XVI noemde het "verreweg het belangrijkste boek voor de joods-christelijke dialoog van het afgelopen decennium".

Enkele citaten uit zijn boek:

- 'Mijn standpunt is eenvoudig. Vanuit het oogpunt van het geloof in de Thora zijn **veel dingen die Jezus heeft gezegd onjuist**. Volgens de leer van de Thora was **de religie van Israël** in de tijd van Jezus authentiek en trouw: **ze had geen hervorming of vernieuwing nodig ...'** p. 17
- 'Want in deze woorden doet Jezus niets anders dan wijzen naar het centrum en het hart van de Thora' p. 59
- **De Thora zegt nergens dat men zich niet tegen de slechterik moet verzetten** en prijst noch de laffe persoon die zich onderwerpt, noch de arrogante persoon die denkt dat het hem niet waardig is om zich tegen de slechterik te verzetten ... **Ik ben dan ook verbaasd dat Jezus beweert dat het een religieuze plicht is om voor de slechterik te buigen** p. 63

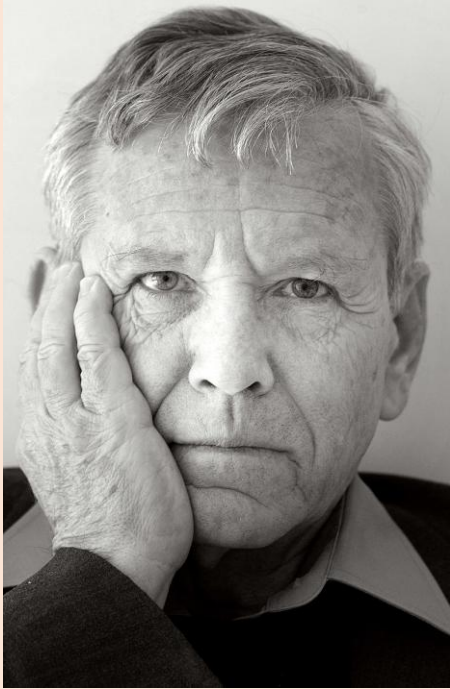
WikipediA en Un rabbin parle avec Jésus (2008), vertaig van A Rabbi talks with Jesus (2001)

Amos Oz, geboren als Amos Klausner, 1939 (Jeruzalem) – 2018 Tel Aviv). Kleinzoon van Joseph Klausner studeerde literatuur en filosofie Israëliisch schrijver, journalist, essayist en intellectueel

Ik las het Nieuwe Testament voor het eerst als 16-jarige, want op Joodse scholen maakt dat niet uit. **Jezus was meteen sympathiek voor mij**, maar het verhaal met Judas klopte gewoon niet voor mij. Het beroemdste verraad uit de geschiedenis ... De dertig zilverstukken. Waarom zou iemand Judas zelfs een cent betalen voor het identificeren van Jezus door een kus, terwijl heel Jeruzalem Jezus heel goed kende? En Jezus deed nooit alsof hij Berlusconi was. Hij heeft nooit ontkend dat hij Jezus was. Waarom zou iemand Judas betalen voor het verraden van Jezus? Waarom zou Judas, een relatief rijke man, zijn God en Heer verraden voor 30 zilverstukken, die volgens de huidige koopkracht ongeveer 600 euro bedragen? En dan zichzelf op dezelfde dag ophangen? Het sloeg me nergens op.

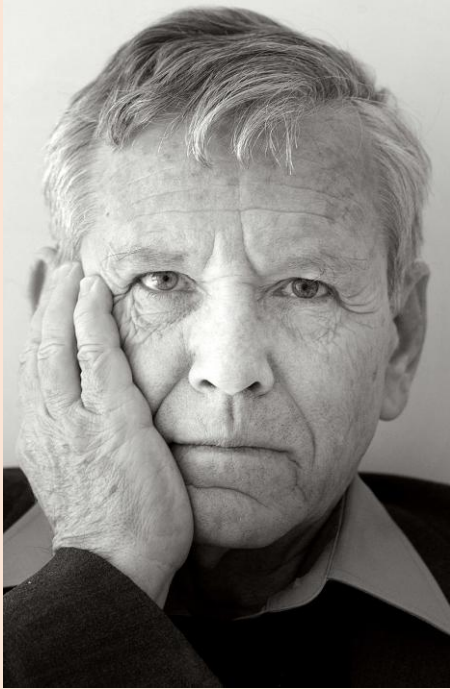
In gesprek met 'Die Zeit' over zijn roman 'Judas' 'De Standaard der letteren' in: DS 03.04.15

Amos Oz, geboren als Amos Klausner, 1939 (Jeruzalem) – 2018 (Tel Aviv) studeerde literatuur en filosofie
Israëliisch schrijver, journalist, essayist en intellectueel

Mijn verhaal is geen manifest. Hoofdpersoon Shmuel Asch suggereert eenvoudigweg een betere versie van het verhaal van Judas. Ik geloof in ieder geval dat zijn versie beter is. Hij beweert dat Judas meer in Jezus geloofde dan Jezus in zichzelf: Judas was de eerste christen ter wereld - en misschien de laatste christen ter wereld. Misschien de enige christen ter wereld. Judas wilde dat Jezus levend van het kruis neerdaalde, tijdens de prime time van televisie in Jeruzalem, wanneer de hele wereld kon kijken. Dit zou het begin zijn van het hemelse koninkrijk op aarde, het heil van de wereld. Maar dat werkte niet. **Judas beseft te laat dat Jezus een geweldig persoon was, maar alleen een mens, geen god.**

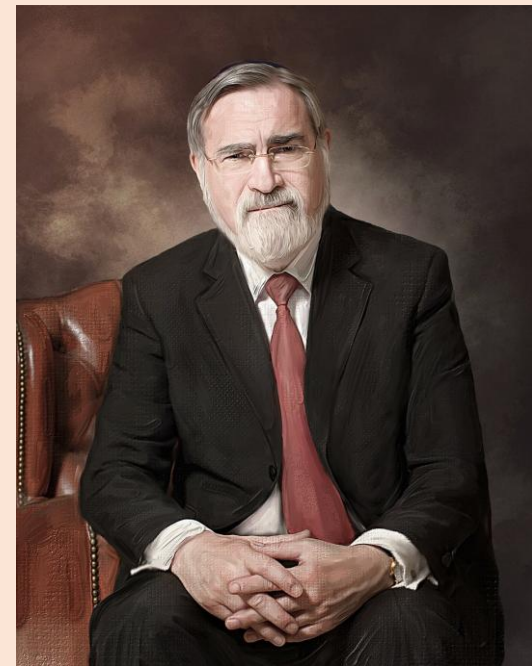
In gesprek met 'Die Zeit' over zijn roman 'Judas' 'De Standaard der letteren' in: DS 03.04.15

Jezus is een wonderbaarlijke mens, de wonderbaarlijkste die ooit geleefd heeft. Maar hij was een mens'

*In gesprek met 'Die Zeit' over zijn roman 'Judas'
'De Standaard der letteren' in: DS 03.04.15*

**Amos Oz, geboren als Amos Klausner, 1939 (Jeruzalem) – 2018 Tel Aviv) studeerde literatuur en filosofie
Israëliisch schrijver, journalist, essayist en intellectueel**

Jonathan Henry Sacks, Baron Sacks (8 maart 1948 – 7 november 2020) was een Engelse orthodoxe rabbijn, filosoof, theoloog en auteur. Sacks was van 1991 tot 2013 opperrabbijn van de United Hebrew Congregations of the Commonwealth.

“Beschouwt u Jezus historisch gezien als een rabbi, die duidelijk veel meer in het christendom voorkomt dan hij ooit in een orthodox-joodse omgeving zou doen?”

“Ik denk dat u moet begrijpen dat deze Jezus een figuur is die in een joodse context heel logisch is. **Hij was in zekere zin een soort profeet, maar in andere zin was hij een heel gewone rabbijn.** We hebben goede herinneringen aan een rabbi genaamd Hillel, die rondging en liefde en vriendelijkheid jegens vreemdelingen predikte, en die misschien een eeuw vóór Jezus leefde. Rabbi Akiva, die zei dat liefde voor je naaste het fundamentele principe van het jodendom is, leefde in de generatie direct daarna. **In die context is Jezus menselijk en geografisch gezien logisch.** In Galilea ga je naar buiten om je werk te doen, omdat de mensen in Jeruzalem over het algemeen behoorlijk geletterd en vroom waren, maar Galilea is een plek die nog steeds hulp nodig heeft en het is een prachtige plek om er te zijn, dus dit alles is logisch tegen de achtergrond van het vroege rabbijnse jodendom.”

Heruitzending in 2024 van interview van 2016 in The Profile

Rob Cassuto (1941 Bandoeng – 2025 Lent) Psycholoog en publicist op het gebied van het Jodendom. Schreef commentaren op de Tora en ander geschriften voor Pardes. Hij leidde lerngroepen en studiegroepen over de Tora

1. Jezus was een Jood. Voor veel mensen, zelfs theologen, een verrassende ontdekking.

Een interview met mensen op straat met de vraag: wist u dat Jezus een Jood was, zou ons verbaasd doen staan. Jezus zou in de tweede Wereldoorlog met zijn moeder naar Auschwitz zijn gestuurd.

2. Jezus was religieus gezien een vrome Jood, de religio Christi was het jodendom van zijn dagen. Daarover had hij wat te vertellen, hij verbijsterde zijn medeleraren en maakte de Farizeeën soms kwaad met zijn controversiële visie, maar de discussies bleven toch meestal binnen de geaccepteerde grenzen van het graag debatterende jodendom.

Joodse gedachten over Jezus (www.academia.edu/27092578)

Rob Cassuto (1941 Bandoeng – 2025 Lent) Psycholoog en publicist op het gebied van het Jodendom. Schreef commentaren op de Tora en ander geschriften voor Pardes. Hij leidde lerngroepen en studiegroepen over de Tora

3. **Deze joodse Jezus** vormt een inspiratie, waaraan vele Christenen, die hun christendom willen herdefiniëren zich kunnen oriënteren. Herbeseft kan worden hoe het christendom heeft geput uit zijn joodse bronnen. **De joodse Jezus vormt de brug** over welke een toenaderende uitwisseling van gedachten en informatie plaats heeft gevonden en nog plaatsvindt.

4. Flusser **kent aan Jezus een bijzondere verhevenheid toe**, die hem uittilt boven de gewone leraar. Ik denk dat Jezus persoonlijk wel geloofd en ook gewild heeft, dat hij ook na zijn dood een verschil zou maken, **maar wel vermoed ik dat hij verbijsterd zou zijn** als hij had kunnen meemaken, hoe zijn leven en sterven zou uitlopen op een Christelijke kerk met al zijn clerus, zijn dogmatiek en met al die liturgie om zijn figuur heen.

Joodse gedachten over Jezus (www.academia.edu/27092578)

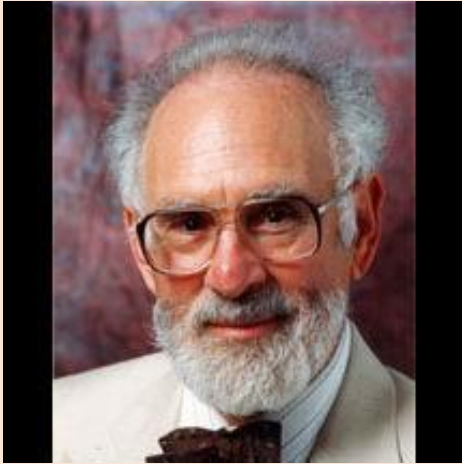
Rob Cassuto (1941
Bandoeng – 2025 Lent)
Psycholoog en publicist
op het gebied van het
Jodendom. Schreef
commentaren op de
Tora en ander
geschriften voor
Pardes. Hij leidde
lerngroepen en
studiegroepen over de
Tora

5. Het is de vraag die vele onderzoekers en bijbelgeleerden van de laatste twee eeuwen zich hebben gesteld: **beschouwde Jezus zichzelf als de Messias?**

- Flusser **twijfelt** op sommige plaatsen maar op andere **bevestigt** hij dit wel. In ieder geval had Jezus een Messiaans zelfbewustzijn.
- Met Martin Buber denk ik dat Jezus er lang mee heeft **geworsteld**, dat hij **heeft getwijfeld**, maar dat hij tenslotte zichzelf als Messias dacht. (zie Matth. 16:13). Aanvankelijk zal hij zich zeker een profetische opdracht hebben gesteld.

6. **Dat God zich in één speciaal mens heeft belichaamd is aan het joodse denken vreemd. En dat deze mens dan geofferd moest worden ter verzoening is niet te begrijpen.** Er zit voor de christenen een zielewaarheid in die voor de jood moeilijk te peilen is.

Joodse gedachten over Jezus (www.academia.edu/27092578)

**Herbert Bronstein
(1930) Rabbijn,
hoogleraar en
schrijver
vergelijkende
godsdienstwetensc
happen op Lake
Forest College en
senior geleerde
van North Shore
Congregation
Israel.**

“Ik geloof dat ik met Jezus bijna net zo gemakkelijk over de Thora had kunnen praten als met mijn eigen geestelijke voorouders, de Farizeeën ... Maar samen met alle joden kan ik Jezus niet beschouwen als meer dan een zoon van God, of een kind van God geschapen naar het beeld van God, dan enig ander van Gods kinderen, en ik ben zo vrijmoedig om te zeggen dat Jezus het hiermee eens zou zijn geweest. ”

‘Talking Torah with Jesus’ in: Beatrice Bruteau, Jesus through Jewish Eyes: Rabbis and Scholars Engage an Ancient Brother in a New Conversation, New York, 2001, 4-5

Irving Yitzchack 'Jitz'
Greenberg (1933
Brooklyn).
Amerikaanse rabbijn,
geleerde en auteur.
Greenberg staat
bekend als een fervent
voorzitter van Israël
en een voorvechter van
een beter begrip tussen
jodendom en
christendom.

Greenberg heeft **een opmerkelijke omstreden visie over Jezus**. Hij beschouwt hem als **een positieve messias-figuur** met een geweldige maar onvoltooide bijdrage aan de verlossing van de wereld. Hij ziet hem dan ook als **een 'mislukte' messias** maar zeker geen valse messias.

Hij vertelt over Jezus dat hij als **leraar en rolmodel** in een tijd waarin de Romeinen zijn volk onderdrukten bijdroeg tot een morele verheffing. Helaas bracht hij geen verlossing, hoewel hij leerde dat Gods koninkrijk nabij was, want hij werd zelf vernietigd. Toch bleek de hoop, de joodse hoop overleefd. Het kwaad zou een keer overwonnen worden. **Zijn leerlingen bleven hopen en geloven, zoals joden dat deden** na de tragedie van de vernietiging van de tempel.

Greenberg kreeg **geen bijval van joodse kant** omdat hij Jezus een religieuze betekenis toedacht. **Ook van de christelijke kant kon hij geen applaus** verwachten omdat hij Jezus dan **wel een eretitel** gaf, maar dit niet kon worden gewaardeerd omdat deze samenviel met die van een mislukte messias.

<https://archive.org/details/jsuschristetsado00salv/page/n7/mode/2up>

Armand Abécassis,
Casablanca (Marocco)
1933 (92 jaar)
directeur van het
Centrum voor joodse
studies en specialist
van het joodse
denken. Zet zich in
voor een vruchtbare
dialoog tussen joden
en christenen

“Maar Jezus sprak geen Grieks, sprak geen Latijn, maar Aramees of Hebreeuws. Het is een grote fout om zich toe te leggen op de interpretatie van teksten die door Semieten zijn geschreven, met behulp van Indo-Europese talen en begrippen. Een term of uitdrukking heeft alleen zin binnen het kader van hun taalkundige, culturele en psychologische context.”

“En vérité je vous le dis”. Une lecture juive des Evangiles’, Paris 1999, 25

Armand Abécassis,
Casablanca (Marocco)
1933 (92 jaar)
directeur van het
Centrum voor joodse
studies en specialist
van het joodse
denken. Zet zich in
voor een vruchtbare
dialoog tussen joden
en christenen

“Geen van de twee verbonden kan de andere vervangen. Israël is er niet om de kerk voor te bereiden, als een eerste versie. Noch het Hebreeuwse geloof noch het jodendom predikten het christendom als hun vervulling, ook al gingen ze er in de geschiedenis aan vooraf. Wat voorafgaat is niet altijd de oorzaak van wat erop volgt, zelfs al is het de voorwaarde ertoe. **Daarom is het lezen van het 'Oude Testament' in het licht van het 'Nieuwe Testament' een fout, een misrekening en een ideologie.**”

“Dit is ook een fout: als we geloven in geschiedenis en de ordelijke opeenvolging van gebeurtenissen aan elkaar, is het eerder **het 'Nieuwe Testament' dat we moeten lezen in het licht van de thora van de Hebreëën en van de joden.** Deze methode zou dichter bij de realiteit staan ... dan de vorige”

“En vérité je vous le dis”. Une lecture juive des Evangiles’, Paris 1999,
23,25

Mireille Hadas-Lebel
(1940 Tunesië)
Hoogleraar
godsdienstgeschiedenis
en specialiste van het
jodendom in de
oudheid aan de
universiteit van de
Sorbonne (Parijs)

“Het is duidelijk de liefde voor vrede en de liefde voor schepselen die het dichtbij brengen tussen Hillel en Jezus het meest rechtvaardigen. Men zou er de liefde voor de Thora eraan toe kunnen voegen, hoewel elk van hen de Bijbelse wetten op zijn eigen manier heeft aangepast; Zegt Jezus niet: "Ik ben niet gekomen om af te schaffen, maar om te vervullen" (Matteüs 5:17 NBV)? Hun vertrouwen in God komt tot uitdrukking in heel hun gedrag: Hillel verzamelt geen levensmiddelen en zegent God 'van dag tot dag' (Besa 16a), en ook Jezus adviseert om zich geen zorgen te maken over de dag van morgen: “Elke dag heeft genoeg aan zijn eigen last” (Mattheüs 6:34 NBV). Voor zover je kunt oordelen naar de middelen van bestaan, Hillel wacht op de "toekomstige wereld" zoals Jezus het "koninkrijk van de hemel" of "de komende eeuw.”

Hillel. Un sage au temps de Jésus, Paris 2005, 105-106

Daniel Boyarin (1946)
New York Jersey,
Amerikaan, Israëli en
orthodoxe jood.
Hoogleraar
Talmoedische cultuur,
Berkeley Universiteit
van Californië (VS)

‘Het jodendom van Jezus was een conservatieve reactie tegen enkele radicale innovaties in de wet die voortkwamen uit de Farizeeën en schriftgeleerden in Jeruzalem’ 104

‘Jezus was volgens het standpunt dat ik hier verdedig, niet vechtend tegen joden of jodendom maar met sommige joden voor wat hij beschouwde als het juiste soort jodendom’ 107

‘De Galileeërs waren niet te vinden voor de nieuwe ideeën van de stedelijke Judese / Jeruzalemse farizeeën’ 126

‘Het evangelie van Marcus vormt op geen enkele manier zelfs maar een babystap in de richting van de uitvinding van het christendom als een nieuwe religie of ook al niet als een afwijking van het jodendom’ 126-127

The Jewish Gospels. The Story of the Jewish Christ, New York 2012

Marcus van Loopik
(1950) judaïcus,
grafisch kunstenaar.
Joodse mystiek is voor
hem een
vanzelfsprekend
onderdeel van zijn
joods zijn.

‘Net als vele andere tijdgenoten **stelde Jezus de geest van de Tora boven de letter van de wet.** Hij is zich evenals de wijzen scherp bewust dat de geboden gegeven zijn omwille van het leven: “de mens die ze doet, zal daardoor leven. Ik ben de Eeuwige” (Lev. 18:5) ...

Evenals Hillel de Oude en Rabbi Aqiva beschouwde Jezus het gebod van naastenliefde als de essentie van de Tora, zonder daarmee overigens afbreuk te doen aan het belang van de vele andere voorschriften ...

Jezus was een trouw aanhanger van de Farizeese traditie. Dit blijkt onder meer uit zijn aansporing om **hun leringen strikt in ere te houden ...** (Matth. 23:1-3)

(red.) Tweespalt en verbondenheid. Joden en christenen in historisch perspectief: joodse reacties op christelijke theologie, Zoetermeer 1998

Rami M. Shapiro (1951) rabbijn, prijswinnend dichter en bestsellerauteur over religie en spiritualiteit. Een van de meest creatieve stemmen binnen het hedendaagse jodendom in de Verenigde Staten. Actief blogger, columnist en radiomaker.

“Geloof ik dat Jezus leefde? **Ja**, Jezus was van Galilea, zoon van Maria en Jozef ... Geloof ik dat Jezus een jood was? **Ja**, Jezus leefde en onderwees volledig in het kader van het jodendom ... geloof ik dat Jezus **door God bedwelmd was en vervuld met Ruach haKodesh, de heilige Geest?** **Ja** ... Geloof ik dat Jezus gekruisigd werd door de Romeinen? **Ja** ... . Geloof ik dat Jezus letterlijk op de derde dag werd opgewekt? **Nee**... . Geloof ik dat Jezus de eniggeboren Zoon van God was door wie verlossing komt van de erfzonde en het eeuwige leven in de toekomstige wereld? **Nee**. Als jood geloof ik niet in de erfzonde en heb ik de verlossing van een Messias niet nodig. **Als jood blijf ik wachten op de komst van een Messias wiens koninkrijk van deze wereld is, en die zal doen wat de profeten zeiden dat hij zou doen: vrede brengen aan Israël en de wereld.”**

‘Listening to Jesus with an Ear for God’, in: Beatrice Bruteau, Jesus through Jewish Eyes: Rabbis and Scholars Engage an Ancient Brother in a New Conversation, New York, 2001, 10

“Jezus kan niet volledig worden begrepen tenzij hij wordt begrepen door **Joodse ogen uit de eerste eeuw** en wordt gehoord door **Joodse oren uit de eerste eeuw**. De gelijkenissen zijn producten van de eerste eeuwse cultuur, niet de onze; de genezingen werden beoordeeld volgens dat wereldbeeld, niet het onze; de debatten over het volgen van de Thora vonden plaats binnen die set van wettelijke parameters en vormen van verhandeling, niet de onze ... **Wanneer Jezus zich bevindt in de wereld van het jodendom, krijgen de ethische implicaties van zijn leer een hernieuwde en versterkte betekenis; hun kracht is hersteld en hun uitdaging is aangescherpt.**”

The Misunderstood Jew. The Church and the Scandal of the Jewish Jesus, New York 2006, 20-21

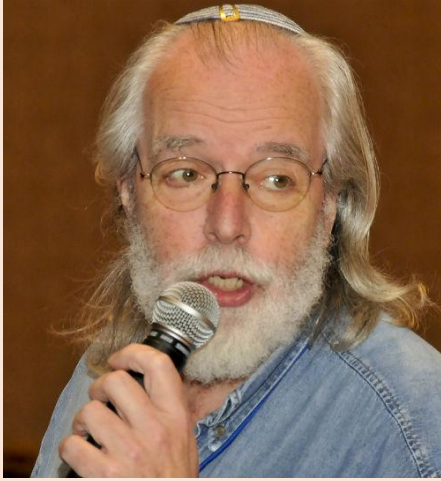
Amy-Jill Levine (1956)
Joods orthodoxe
vrouw, hoogleraar
Nieuw Testament aan
de Vanderbilt
University Divinity
School, Department of
Religious Studies, and
Graduate Department
of Religion

‘Jezus van Nazaret kleeedde zich als een jood, bad als een jood (en hoogstwaarschijnlijk in het Aramees), instrueerde andere joden over hoe het beste te leven volgens de geboden die God aan Mozes gaf, onderwees als een jood, debatteerde als een jood met andere Joden en stierf zoals duizenden andere joden aan een Romeins kruis. Hem te zien in een joodse context in de eerste eeuw en te luisteren naar zijn uit de eerste eeuw naar zijn woorden, ondermijnt op geen enkele manier de christelijke theologische claims. Jezus hoeft niet volledig uniek te zijn om iets zinvol te zeggen of zinvol te doen.

The Misunderstood Jew. The Church and the Scandal of the Jewish Jesus, New York 2006, 51

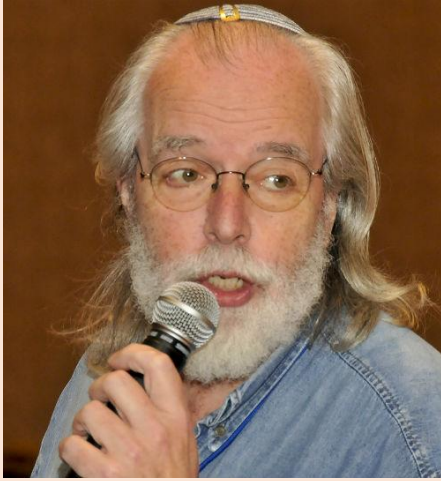
**Amy-Jill Levine (1956)
Joods orthodoxe
vrouw, hoogleraar
Nieuw Testament aan
de Vanderbilt
University Divinity
School, Department of
Religious Studies, and
Graduate Department
of Religion**

**Clive Allen Lawton
(1951 Londen) Brits
opvoeder, radioman
en een van de
stichters van Limmud
een Brits-joodse
educatieve
liefdadigheidsinstel-
ling. Sinds 2016
docent aan de London
School of Jewish
Studies**

“Het heeft me een aantal jaren gekost om te beseffen dat ik zo overtuigd was dat Jezus getrouwd was omdat er niet expliciet stond dat hij dat niet was. Vanuit mijn oogpunt, vanuit het joodse oogpunt, **om dertig jaar te worden en niet getrouwd te zijn, vereist commentaar en uitleg!”**

Jesus through Jewish eyes, BBC last updated 2009-06-23

Clive Allen Lawton

(1951 Londen)

Brits opvoeder,
radioman en een

van de stichters

van Limmud een

Brits-joodse

educatieve

liefdadigheidsinstel

lingSinds 2016

docent aan de

Londen School of

“In de loop der jaren is mijn kijk op Jezus een beetje subtieler geworden dan dertig en meer jaren geleden, toen bijna niemand op mijn aandringen zou luisteren dat Jezus echt heel joods was. Tegenwoordig trekt de opmerking nauwelijks een wenkbrauw op - nu ja, in Groot-Brittannië dan. **Sindsdien heb ik een Hebreeuwse vertaling van het Onze Vader gelezen en het klinkt precies als al die gebeden waar mijn gebedenboek vol van staat** - geselecteerde citaten uit de Psalmen, samengevoegd om te bouwen aan een crescendo van **evenwicht tussen Gods verantwoordelijkheden tegenover ons en de onze tegenover hem**, zoals dat het beste tot uitdrukking komt door onze **dubbele plicht jegens God en de mensheid.**”

Jesus through Jewish eyes, BBC last updated 2009-06-23

**Clive Allen Lawton
(1951 Londen)
Brits opvoeder,
radioman en een
van de stichters
van Limmud een
Brits-joodse
educatieve
liefdadigheidsinstelling.
Sinds 2016
docent aan de
London School of
Jewish Studies**

“Ik heb de gerapporteerde uitdagingen van Jezus aan de religieuze leraren en autoriteiten van zijn tijd nader bekeken en ik kan niet veel schokkends vinden. Argumentatie en polemische overdrijving zijn de zaken van het joodse debat. Als een leraar iets veroordeelt en zegt dat het niet uitmaakt in vergelijking met iets anders, dan moet je zijn opmerkingen niet uit de context halen van hoe ze zich eigenlijk gedroegen of wat ze elders zeiden. Ze hebben misschien net een bedoeling duidelijk gemaakt.”

Jesus through Jewish eyes, BBC Last updated 2009-06-23

**Clive Allen Lawton
(1951 Londen)
Brits opvoeder,
radioman en een
van de stichters
van Limmud een
Brits-joodse
educatieve
liefdadigheidsinstelling.
Sinds 2016
docent aan de
London School of
Jewish Studies**

“Evenzo horen de opmerkingen van Jezus over de naleving van de Sjabbat juist bij de zaken van de farizeese discussie. We weten zoveel over de farizeese discussie omdat de rabbijnse traditie geen meningen onderdrukte die niet overeenkwamen met de heersende opvatting. Alle verschillende meningen zijn vastgelegd in de Talmoed. Er van mening over verschillen was geen misdaad. Noch over het beweren de Messias te zijn - zoals verschillende mislukte pretendents dat eerder en sindsdien hebben gedaan.”

Jesus through Jewish eyes, BBC Last updated 2009-06-23

**Clive Allen Lawton
(1951 Londen)
Brits opvoeder,
radioman en een
van de stichters
van Limmud een
Brits-joodse
educatieve
liefdadigheidsinstelling.
Sinds 2016
docent aan de
London School of
Jewish Studies**

“Het is dus vrij eenvoudig om Jezus te zien als een farizeeër uit de liberale vleugel, waarschijnlijk zwaar beïnvloed door de messiaanse de vurigheid die er toen heerste en blijkbaar diep onder de indruk van Johannes de Doper, die mogelijk betrokken was bij de Essenen of bij een andere dergelijke separatistische sekte. Hij ergerde zich verregaand over de tempeluitwassen van die tijd, wilde niet betrokken bij de politiek raken en wilde dat de mensen zichzelf serieus namen omdat ze in staat waren Gods koninkrijk op aarde tot stand te brengen door correct te leven.”

Jesus through Jewish eyes, BBC Last updated 2009-06-23

Shmuel "Shmuley"
Boteach [1966]
Amerikaans orthodox
rabbijn, auteur,
televisiegastheer en
publiek spreker. Auteur
van dertig boeken,
waaronder *Kosher Sex*
(1999) en *Kosher Jesus*
(2012)

“Niemand anders dan een goed getrainde Farizeese rabbijn zou zo veel uit de kennis van zijn rabbijnse voorgangers putten op als uit een leerboek. En we kunnen alleen concluderen **dat Jezus precies dat was - een klassiek rabbijnse geleerde** ... Niet alleen hoeveel van Jezus 'prediking was geworteld in het Farizeese jodendom en de Thora, maar ook hoe vergelijkbaar de rabbijnen en Jezus klinken. In veel opzichten deelden Jezus en de rabbijnen zowel doel als visie. Jezus was **een getrainde rabbi**, die onderwees als een rabbi, sprak als een rabbi en dacht als een rabbi.”

Kosher Jesus, Jerusalem / Springfield USA, 2011, 28

Shmuel "Shmuley"
Boteach [1966]
Amerikaans orthodox
rabbijn, auteur,
televisiegastheer en
publiek spreker. Auteur
van dertig boeken,
waaronder *Kosher Sex*
(1999) en *Kosher Jesus*
(2012)

“Of de wonderen die aan Jezus werden toegeschreven wel of niet plaatsvonden, het is duidelijk dat hij als **een vrome Farizeeër en rabbijn** verbijsterd zou zijn over hoe zijn volgelingen hem later zouden definiëren. Ongetwijfeld hoopte en geloofde Jezus dat hij de messias was die door God was gezonden om zijn lijdende volk te redden. Hij begreep zijn eigen messianiteit echter in traditionele en bijbelse bewoordingen: **hij was een joodse koning**, die de Romeinse heerschappij wilde elimineren en een onafhankelijk joods gemenebest wilde herstellen, zoals in de dagen van zijn voorvader koning David. **Hij was een verlosser**. **Maar hij beschouwde zichzelf absoluut niet als goddelijk.**”

Kosher Jesus, Jerusalem / Springfield USA, 2011, 47

Howard Avrum Addison
Rabbin, hoogleraar,
Joodse spiritualiteit,
spiritueel begeleider
Graduate Theological Foundation,
Indiana en
universitair docent
geesteswetenschappen Temple
University

Hij lijkt de authenticiteit van de woorden van de evangeliën te aanvaarden en worstelt met hun implicaties:

“Wat voor man was dit? Toen zijn intimi terugkeerden naar zijn graf, was zijn lichaam nergens te vinden. Sommigen zouden hem verkondigen dat de Messias uit de dood was opgestaan.

Persoonlijk weet ik niet zeker wat ik kan geloven. Ik kijk om me heen en moet nog altijd een glimp opvangen van een leeuw die met een lam ligt. Er lijken nog steeds meer zwaarden te zijn dan ploegscharen, meer speren dan snoeihaken. Maar onze wijzen spreken vaak van *techiyat hat metim*, **opstanding van de doden** (Mishna Sanhedrin 10: 1), **dus waarom zouden zijn toegewijden niet geloven dat hij de eerste was die uit de dood opstond?** Ze zeggen dat hij zal terugkeren om Gods koninkrijk zichtbaar op aarde te vestigen. Vele anderen denken dat de Gezalfde, zoon van David, nog moet komen. **Wie heeft gelijk? Ik denk dat we maar moeten afwachten.“**

“What Manner of Man?” in: Beatrice Bruteau, Jesus through Jewish Eyes: Rabbis and Scholars Engage an Ancient Brother in a New Conversation, New York, 2001, 106